

Nr 175

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 22 april 1949 (nr 164) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål; given Stockholms slott den 16 oktober 1964.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 22 april 1949 (nr 164) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Rune Hermansson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändrade regler om ersättning till jurymän i tryckfrihetsmål, innebärande att deras ersättning skall bestämmas i samma ordning som gäller för nämndemän i häradsrätt.

Förslag
till
Lag
angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 22 april 1949 (nr 164) med
vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål

Härigenom förordnas, att 12 § lagen den 22 april 1949 med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

12 §.

Juryman åtnjuter av statsmedel dagtraktamente och reseersättning enligt de grunder som gälla för landstingsmän.

Bestämmelser om ersättning till juryman meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1965.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 9 oktober 1964.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, fråga om *ändrade bestämmelser om ersättning till jurymän i tryckfrihetsmål* samt anför därvid följande.

I skrivelse 1964: 155 har riksdagen hos Kungl. Maj:t anhållit om översyn av gällande bestämmelser om ersättning till jurymän i tryckfrihetsmål. Med anledning härav har inom justitiedepartementet i juni 1964 upprättats en promemoria i ämnet (stenc. Ju 1964: B 5) med förslag till ändrade ersättningsregler. Över promemorian har efter remiss yttranden avgivits av justitiekanslersämbetet, Göta hovrätt, Stockholms och Göteborgs rådhusrätter, rådhusrätten i Malmö, Sveriges advokatsamfund, föreningarna Sveriges häradshövdingar och Sveriges stadsdomare, Svenska stadsförbundet, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Svenska tidningsutgivareföreningen, Svenska journalistförbundet samt Publicistklubben.

Jag anhåller nu att få upptaga det i promemorian framlagda förslaget till behandling.

Gällande bestämmelser

Regler om rättegången i tryckfrihetsmål finnes dels i tryckfrihetsförordningen (12 kap.), dels i lagen den 22 april 1949 (nr 164) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål. Sådana mål upptages av rådhusrätten i stad som är säte för länsstyrelse eller, om rådhusrätt ej finnes i staden, av den rådhusrätt inom länet som enligt Kungl. Maj:ts förordnande är behörig att upptaga tryckfrihetsmål för länet. Kungl. Maj:t kan förordna att även annan rådhusrätt inom länet skall äga upptaga tryckfrihetsmål. Sålunda har rådhusrätterna i Eskilstuna, Norrköping, Hälsingborg och Borås fått behörighet att handlägga tryckfrihetsmål. Saknas rådhusrätt inom länet, äger Kungl. Maj:t utse rådhusrätt utom länet att för länet upptaga sådana

† Bihang till riksdagens protokoll 1964. 1 saml. Nr 175

mål; behörighet av detta slag har tillagts rådhusrätten i Jönköping för Skaraborgs län, Stockholms rådhusrätt för Gotlands län och rådhusrätten i Gävle för Kopparbergs län.

I tryckfrihetsmål vari ansvarstalan föres skall frågan, huruvida skriften är brottslig, prövas av en jury med nio medlemmar, såvida icke parterna på ömse sidor vill hänskjuta målet till rättens avgörande utan sådan prövning. För varje län — dock gemensamt för Stockholms stad och län — skall genom val för en tid av fyra år utses sammanlagt 24 jurymän. Valen förrättas av landsting och stadsfullmäktige. Att mottaga jurymannauppdrag är en medborgerlig plikt. Den som fyllt 60 år äger likväl avsäga sig uppdraget. Vill juryman eljest avgå, skall rådhusrätten pröva, om giltigt hinder för uppdragets utövande föreligger. Juryman får ej utan laga förfall undandraga sig att tjänstgöra i visst mål.

Enligt 12 § lagen med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål åtnjuter juryman av statsmedel dagtraktamente och reseersättning enligt de grunder som gäller för landstingsmän. Härmed åsyftas emellertid icke de föreskrifter som numera gäller beträffande gottgörelse åt landstingsman utan — såsom följer av 7 § lagen den 14 maj 1954 (nr 320) om införande av nuvarande landstingslag av samma år (senaste lydelse av 7 § se SFS 1957: 53) — bestämmelserna i 23 § i den förut gällande landstingslagen av år 1924. Sistnämnda bestämmelser i deras lydelse enligt lag den 4 april 1952 (nr 118) innebär att landstingsman, som ej bor på den ort där landstinget hålles, under landstingets möte samt under resan fram och åter åtnjuter dagtraktamente med 32 kronor jämte reseersättning, medan landstingsman, som bor på landstingsorten, under mötet åtnjuter dagtraktamente med 20 kronor.

Till jämförelse må nämnas att— enligt en av Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens beslut utfärdad kungörelse den 30 april 1953 (nr 236), ändrad år 1957 (nr 270) och 1962 (nr 172) — nämndeman för tjänstgöring i häradsrätt åtnjuter *dels* reseersättning och traktamente enligt rese- och traktamentsklass B i allmänna resereglementet, vilket betyder bl. a. att traktamente för närvarande kan utgå med högst 32 kronor för dag och 23 kronor för natt, *dels*, med viss begränsning i fråga om resdag, dagarvode om 60 kronor för varje förrättningsdag inberäknat resdag. Ersättningarna utgår av statsmedel. Nämndeman vid rådhusrätt åtnjuter ersättning av kommunala medel med varierande belopp enligt bestämmelser, som vederbörande stad meddelat.

Frågans behandling vid 1964 års vårriksdag

Spörsmålet om höjd ersättning till jurymän i tryckfrihetsmål aktualiserades vid innevarande års riksdag genom de likalydande motionerna I: 214 och II: 262. I motionerna erinras om att traktamentsbestämmelserna i 1924

års landstingslag i dess år 1952 fastställda lydelse allttjämt är normerande för traktamentet till juryman. Någon uppräknig av beloppen har icke ägt rum. En uppräknig skulle i och för sig vara motiverad både i betraktande av den allmänna utvecklingen på traktaments- och arvodesområdet och med hänsyn till att levnadskostnadsindex sedan år 1952 stigit med nära 40 procent. Motionerna utmynnär i en hemställan att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att nu gällande bestämmelser om traktamente till juryman göres till föremål för skyndsam översyn.

I yttranden av Stockholms och Göteborgs rådhusrätter tillstyrktes motionerna.

I första lagutskottets utlåtande 1964: 21 anföres att en viss höjning av ifrågavarande ersättningar är motiverad redan med hänsyn till den förändring av penningvärdet, som inträffat sedan traktamentsbeloppen fastställdes år 1952. Hårtill kommer att avsevärt gynnsammare regler sedan dess införts beträffande gottgörelse till innehavare av andra, jämförliga uppdrag, såsom exempelvis uppdraget att vara nämndeman vid häradsrätt. Även utskottet finner därför att en översyn av bestämmelserna om ersättning till juryman lämpligen bör äga rum med syfte i första hand att åstadkomma kompensation för den inträffade penningvärdeförsämringen. I samband härmed synes enligt utskottets mening böra övervägas, i vad mån reglerna jämväl i annat hänseende bör omarbetas till bättre överensstämmelse med de regler som gäller i fråga om andra, jämförliga uppdrag.

Utskottet hemställde att riksdagen med bifall till motionerna måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av gällande bestämmelser om ersättning till juryman i tryckfrihetsmål. Riksdagen fattade beslut i överensstämmelse med utskottets hemställan.

Departementspromemorian

Efter redogörelse bl. a. för bakgrunden till nu gällande ersättningsregler erinras i promemorian om att juryman jämlikt 12 § lagen med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål åtnjuter dagtraktamente och reseersättning av statsmedel enligt de grunder som gäller för landstingsmän. Stadgandet syftar på ersättningsreglerna i 23 § av 1924 års lag om landsting. Dessa regler, i deras år 1952 ändrade lydelse, innebär att landstingsman, som ej bor på sammanträdesorten, under landstingets möte samt under resan fram och åter får dagtraktamente med 32 kronor jämte reseersättning, medan på sammanträdesorten bosatt landstingsman har rätt till dagtraktamente under mötet med 20 kronor.

I promemorian konstateras vidare att redan försämringen av penningvärdet efter år 1952, såsom första lagutskottet anmärkt, utgör skäl till höjning av ersättningen till jurymännen. En sådan höjning skulle kunna åstadkommas genom en efter penningvärdets utveckling avvägd uppräknig av de nu-

varande traktamentsbeloppen. Emellertid ger de ersättningsregler, som numera gäller för innehavare av andra jämförliga förtroendeuppdrag, anledning att överväga en lösning efter andra linjer. Härvid ligger närmast till hands att taga bestämmelserna om ersättning till nämndemän som utgångspunkt.

Enligt kungörelse av år 1953 i numera gällande lydelse äger nämndemän vid häradsrätt åtnjuta dels dagarvode om 60 kronor, dels resekostnadsersättning och traktamente enligt föreskrifter i allmänna resereglementet. Ersättningarna utgår av statsmedel. Beträffande arvodet framhölls under förarbetena att ersättningens utformning och storlek var beroende av skilda, mot varandra i viss mån stridande intressen. Å ena sidan borde gottgörelsen avvägas så, att den icke förändrade nämndemansuppdragets karaktär av ett heders- och förtroendeuppdrag; å andra sidan fick beaktas att ersättningen ej bestämdes på sådant sätt, att valet av nämndemän i verkligheten begränsades till dem som hade ekonomiska förutsättningar att åtaga sig uppdraget.

Liknande synpunkter kan, yttras i promemorian, anläggas i fråga om gottgörelse till jurymän. Möjligen skulle kunna göras gällande att tryckfrihetsmål är förhållandevis sällsynta och att tjänstgöring såsom juryman därför icke behöver medföra ekonomiska uppoffringar i lika hög grad som tjänstgöring såsom nämndeman (under tiden den 1 januari 1950—den 30 september 1962 avgjordes i hela landet endast 46 tryckfrihetsmål under medverkan av jury). Denna omständighet synes emellertid icke utgöra anledning, varför jurymännen i ersättningshänseende skall vara sämre ställda än nämndemännen.

Mot bakgrunden av det anförda och med beaktande av vad som förekommit under frågans behandling vid 1964 års vårriksdag, förordas i promemorian att ledamöter av jury i tryckfrihetsmål får samma rätt till dagarvode om 60 kronor som för närvarande tillkommer nämndemän i häradsrätt. Med hänsyn till den ringa frekvensen av tryckfrihetsmål kan statsverkets kostnader för dessa dagarvoden beräknas bli obetydliga och icke föranleda någon anslagshöjning. Regleras arvodesfrågan på sätt som här förordats, bör uppenbarligen även bestämmelserna om resekostnadsersättning och traktamente till nämndemän gälla för jurymännen.

Det har överlåtits på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser angående ersättning till häradsrätternas nämndemän. Enligt promemorian synes motsvarande ordning utan olägenhet kunna gälla jämväl beträffande gottgörelse åt jurymän.

Under åberopande av det sagda föreslås i promemorian att 12 § lagen med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål ändras så, att åt Kungl. Maj:t ges befogenhet att meddela bestämmelser om ersättning till jurymän. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 1965.

Remissyttrandena

I departementspromemorian framlagda förslag till lösning av frågan om ersättning till jurymän har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i samtliga yttranden.

Justitiekanslersämbetet säger sig icke ha något att invända mot att ersättningsfrågan för jurymännen ordnas på samma sätt som för nämndemännen vid häradsrätterna. Det kan visserligen göras gällande att skälen för ekonomisk gottgörelse är svagare beträffande jurymän än i fråga om nämndemän, eftersom jurymännens tjänstgöring i praktiken ej är på långt när så betungande som nämndemännens. Då en höjning av nu utgående ersättning till jurymän ansetts motiverad, ter det sig emellertid enligt ämbetets mening naturligt att anknyta till de regler som gäller för nämndemän. *Svenska journalistförbundet* påpekar att uppdraget som juryman i tryckfrihetsmål har en karaktär, närliggande uppdraget som nämndeman i häradsrätt eller rådhusrätt. Det förefaller därför rimligt att dessa båda slag av heders- eller förtroendeuppdrag ersättes efter samma grunder. Även *Svenska landstingsförbundet* finner det lämpligt att de bestämmelser, som gäller för ersättning till nämndemän, tages till utgångspunkt för lösandet av ersättningsfrågan till jurymän. Enligt vad *Publicistklubben* anför synes den föreslagna lagändringen leda till god rättvisa på ifrågavarande område.

Departementschefen

Enligt 12 § lagen med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål åtnjuter jurymän ersättning av statsmedel för sitt uppdrag med samma belopp som tidigare utgick till landstingsmän. För nämndemän vid häradsrätt gäller andra, förmånligare bestämmelser. Deras ersättningsfråga är reglerad genom en av Kungl. Maj:t utfärdad särskild kungörelse i ämnet, vilken tillerkänner dem rätt till ett dagarvode om 60 kronor jämte resekostnadsersättning och traktamente. Anmärkas bör att för nämndemän vid rådhusrätt för närvarande gäller olika kommunala regler. Vid rådhusrätternas förstatligande, som föreslagits skola ske vid årsskiftet 1964/65 (jfr prop. 1964: 156), avses enhetliga bestämmelser komma att införas för nämndemännen vid samtliga underrätter.

I departementspromemorian har föreslagits att reglerna om ersättning till häradsrätternas nämndemän göres tillämpliga även på jurymännen. Härtill ansluter jag mig. Ett genomförande av en sådan ordning förutsätter att 12 § i nämnda lag ändras. Lagändringen bör göras så, att det överlåtes åt Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser om jurymännens ersättning. Det ändrade stadgandet torde böra träda i kraft den 1 januari 1965. Som anmärkts i promemorian torde den förordade förbättringen av jurymännens ersättningsvillkor icke föranleda någon anslagshöjning.

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 22 april 1949 (nr 164) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål, vilket torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende såsom *Bilaga*.¹

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslaget måtte för det i § 87 regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:

Margit Hirén

¹ Förslaget, som är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 13 oktober 1964.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet HÄGBERGH,
regeringsrådet WILKENS,
justitieråden RIBEN,
BERGSTEN.

Enligt lagrådet den 9 oktober 1964 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet samma dag, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omnämnda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 22 april 1949 (nr 164) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn Bengt Rydin.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Stig Granqvist

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 16 oktober 1964.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler t.f. chefen för justitiedepartementet, statsrådet Hermansson, lagrådets den 13 oktober 1964 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 9 oktober 1964 remitterade förslaget till *lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 22 april 1949 (nr 164) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.*

Med förmälan att lagrådet lämnat förslaget utan erinran hemställer föredraganden, att lagförslaget måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Claes Florin